

Bilgelik hiç yitmedi. Bir kenara bırakıldı.

Üniversiteler Aslında Ne İçin?

WISDOM ... RECOVERED · SAYI 01

Prof. Bassem Khafagy
Dr. Christopher Washington

4 MART 2026

Bu Sayıda

Wisdom ... Forgotten'ın bu ilk sayısı, aralarında otuz yıl bulunan ve aynı rahatsız edici soruyu soran iki yapıtı bir araya getiriyor: üniversiteler aslında ne için?

Ernest Boyer bunu 1990'da gördü. Üniversite, bilimsel çalışmayı tek bir boyuta, yayına indirgemişti; böylece öğretimi, bütünleştirmeyi ve uygulamayı hak ettikleri tanınmadan yoksun bırakmıştı. Düşünsel hayat için daha geniş bir mimari önerdi; akademik katkının bütün ekolojisine yer açan bir mimari. Kurumlar onun dilini benimsedi. Pek azı yapılarını yeniden kurdu.

Tim Dasey bunu bugün, daha keskin bir mercekla görüyor. Yapay zekânın uzmanlığı hiçbir müfredatın yetiştiremeyeceği bir hızla ele geçirdiği bir dünyada, üniversitenin bilgi aktarımına duyduğu takıntı yalnızca sınırlayıcı değil, geçersiz hâle geliyor. Geriye kalan, makinelerin yeniden üretmediği şey bilgeliktir: belirsizlikte yol alma, muhakeme yürütme, hiçbir algoritmanın aklına gelmeyecek soruları sorma kapasitesi.

Boyer ile Dasey birlikte okunduğunda çarpıcı bir süreklilik beliriyor. Boyer, üniversitenin bilim insanlarının ne yaptığına dair anlayışını daralttığını savundu. Dasey ise öğrencilerin neye ihtiyaç duyduğuna dair anlayışını daralttığını savunuyor. İki teşhis de aynı kurumsal alışkanlığa işaret ediyor, yani parçayı bütün sanma eğilimine; ve ikisi de reform değil yeniden hayal etme çağrısı yapıyor.

Bilgelik hiç yitmedi. Bir kenara bırakıldı.

Wisdom ... Forgotten tam da bu yüzden var. On yıllar boyunca, pek çok klasik ve çağdaş kitapta, kurumların unutmayı seçtiğini açıkça gören bilim insanlarıyla karşılaşmayı sürdürüyoruz. Bu bültende ve daha geniş dizide işimiz, o görüşleri geri kazanmak; geçmişe duyulan bir özlem olarak değil, olabilecek olan için bir kurtuluş olarak.

Dr. Christopher Washington ve ben her sayıya farklı bir kitap, farklı bir mercek, farklı bir deneyim getiriyoruz. Ama ortak bir inancı paylaşıyoruz: geleceğin üniversitesi kademeli düzeltmelerden doğmayacak. Bir zamanlar bildiğimizi hatırlama cesaretinden ve buna göre davranma hayal gücünden doğacak.

Sizi yalnızca okumaya değil, karşılık vermeye, itiraz etmeye, bizimle birlikte kurmaya çağırıyoruz.

Yeniden hayal etmeye cesaret edenlere.

BİRİNCİ YAZI

Makineler Uzmanlığı Ele Geçirdiğinde

Prof. Bassem Khafagy

Öğrencilere hâlâ yapay zekâyla yarışmayı öğretiyoruz. Ve kaybediyoruz. Hem de fena hâlde.

2023'te, MIT'te otuz yıl yapay zekâ geliştirmeye önderlik etmiş olan Dr. Tim Dasey rahatsız edici bir teşhis koydu: üniversiteler öğrencileri artık var olmayan bir dünya için yetiştiriyor. *Wisdom Factories* (Bilgelik Fabrikaları), biz ChatGPT'yi yasaklamayı mı yoksa sınıflara katmayı mı tartışırken çok daha acil bir soruyu kaçırdığımızı savunuyor. Yapay zekâ uzmanlığı uzmanlardan daha iyi yaptığında ne olur?

Yanıt çoktan burada. Yapay zekâ çoğu programcıdan daha iyi kod yazıyor. Genç avukatlardan daha iyi hukuki dilekçe hazırlıyor. Analistlerden daha hızlı veri çözümlüyor. Ve üstel bir hızla gelişiyor; bizim kurumlarımız ise kurul toplantılarının hızıyla evriliyor.

Dasey'nin kavrayışı derine iniyor. Makinelerin anında getirebildiği içeriğin hâkimiyetini ödüllendiriyoruz. Algoritmaların kusursuzca yerine getirdiği işlerde titizliğe değer veriyoruz. Başarıyı, öğrencilerin yapay zekânın kendiliğinden yaptığı şeyi ne kadar iyi tekrarladığıyla ölçüyoruz.

Bu, öğretmenlerin eleştirisi değil. İnsan uzmanlığının kıt ve değerli olduğu bir dünya için kurulmuş, yüz yıllık bir modelin eleştirisi. O dünya gitti. Geriye ne kalıyor? Yapay zekânın yerini alamayacağı ne var? Bilgelik.

“Okullar enerjilerinin çoğunu, öğrencilere yapay zekânın en iyi yaptığı şeyi öğretmeye harcıyor.”

TIM DASEY

Klişe anlamda değil. İşlevsel anlamda. Açık yanıtların olmadığı karmaşıklıkta yol alma kapasitesi. Belirsiz durumlarda muhakeme kararları verebilmek. Makinelerin algılayamayacağı bağlamı anlayabilmek. Algoritmaların sormayı hiç düşünmeyeceği soruları sorabilmek.

Dasey, bilgeliğin öğrenilmesinin ancak bugünkünün neredeyse tam tersi yeni bir eğitim modeliyle iyi yapılabileceğini savunuyor. Rötuşlanmış değil. İyileştirilmiş değil. Ters çevrilmiş.

Bu, dersin yerine deneyim demek. Ezberin yerine oyun. Açık içeriğin yerine örtük bilgi. Cevap anahtarı olan problemlerin yerine tek doğru yanıtı olmayan problemler. Deneyim, oyun, üstbilgi ve disiplinler arası müfredat yeni temellerdir.

Şu paradoksu düşünün: öğrencileri denetimli akademik ortamlarda başarısızlıktan koruyoruz, sonra gerçek dünyada görülmemiş bir karmaşıklıkta yol almalarını bekliyoruz. Onlara çoktan çözdüğümüz problemleri çözmeyi öğretiyoruz, sonra çözemediğimiz problemlerde neden zorlandıklarına şaşıyoruz.

Rötuşlanmış değil. İyileştirilmiş değil. Ters çevrilmiş.

Dasey temel olarak oyunları öneriyor; gerçek karmaşıklığı yansıtan, öğrencilerin güvenle başarısız olduğu, aktarılabilir örüntüler öğrendiği ve alanları aşan bir sezgi geliştirdiği oyunları. Oyunlaştırma değil. Puan ve rozet değil. Beliren özellikleri olan ve önceden belirlenmiş çözümü bulunmayan gerçek karmaşık sistemler.

Saat acımasız. Yapay zekâ çok hızlı evriliyor, biz insanlar ise hayır. Bilge değilsek, yapay zekâ o rolleri de yutacak.

Üniversiteyi yeniden hayal etmek varoluşsal bir soruyla yüzleşmek demek. Öğrencileri yapay zekâyı tamamlamaya mı hazırlıyoruz, yoksa onunla yarışmaya mı? Çünkü ikincisiye çoktan kaybettik. Sürdürülebilir tek üstünlük, makinelerin yeniden üretemediği üstünlüktür.

Bilgelik, uzmanlığın aksine, indirilemez.

Yeniden hayal etmeye cesaret edenlere.

Bassem Khafagy

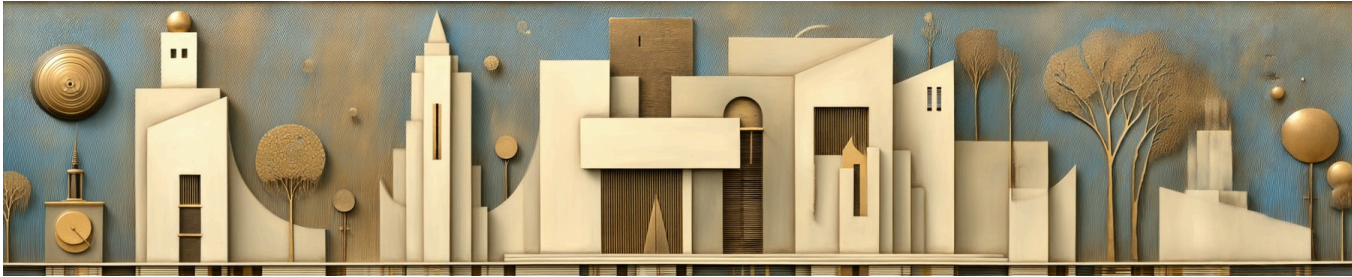
PROF. BASSEM KHAFAQY

Prof. Bassem Khafagy, Başkan, World Universities Foundation · connect@wisdom-forgotten.com · 24 Şubat 2026

KİTAP HAKKINDA

BAŞLIK	Wisdom Factories: AI, Games, and the Education of a Modern Worker (Bilgelik Fabrikaları: Yapay Zekâ, Oyunlar ve Modern Çalışanın Eğitimi)
YAZAR	Tim Dasey, Ph.D.
YAYINEVİ	Rejuvenate Publishing
YIL	2023
SAYFA	258
ISBN	979-8-9882386-0-7
TEMEL FİKİR	Yapay zekâ uzmanlığı ele geçirdikçe eğitim, bilgi aktarımından bilgeliğin geliştirilmesine kaymak zorundadır; deneysel öğrenme, karmaşık problem çözme ve disiplinler arası düşünme yoluyla.

#WisdomForgotten #YapayZekâ #İşinGeleceği #EğitimdeYapayZekâ #İşgücüGelişimi #EğitiminGeleceği #EğitimReformu

İKİNCİ YAZI

Boyer: Akademik Mükemmelliğin Yitik Ekolojisi Üzerine

Christopher Washington, Ph.D.

1990'ların sonunda, daha geniş bir öğrenen kesimine erişim sağlamak için öğretim teknolojisiyle deneyler yapan bir akademik kadroya katıldım. O dönemde üniversite yöneticileri maliyet, erişim ve anlamlılık konusunda büyüyen bir kamusal kaygıyla da yüzleşiyordu.

Öğretim araç dağılıcısını genişletenler için Ernest Boyer'ın *Scholarship Reconsidered* (Bilimsel Çalışmayı Yeniden Düşünmek) kitabı hem özgürleştirici hem sarsıcıydı. Neyin bilimsel çalışma sayıldığına dair fikrimizi genişletti ve öğretim üyesi olmanın ne demek olduğunu yeniden düşünmeye zorladı.

Boyer, üniversitelerin bilimsel çalışmayı başlıca seçkin dergilerdeki yayınlı ölçülen araştırmaya daralttığını savundu. Bunu yaparken öğretimi kenara ittiler ve düşünsel hayatın daha geniş amacını çarpıttılar.

Temel kavrayışı yalındı: bilimsel çalışma araştırmadan daha geniştir. Birbiriyle ilişkili dört biçim önerdi.

- **Keşif** bilgiyi iletir.
- **Bütünleştirme** bilgiyi disiplinler arasında yorumlar.
- **Uygulama** bilgiyi çağımızın ağır sorunlarına bağlar.
- **Öğretim** bilgiyi öğrenenler için dönüştürür.

Boyer'ın sorusu rahatsız edici ve kalıcıydı: ya düşünsel emeğin fazlasıyla dar bir dilimini ödüllendiriyorsak?

Rektör yardımcısı olarak Boyer'ın çerçevesini hem ahlaki hem de uygulamada dönüştürücü buldum. Dergi itibarının ve ders saatlerinin ötesindeki mükemmelliği teşvik etmemi ve tanımamı sağladı. Boyer keşfi küçültmedi; onu bağlamına oturttu. Akademik mükemmelliği hiyerarşik değil ekolojik görmeye başladım. Benim için bu şu demektir:

- Öğretim bilimsel çalışmaysa, müfredat tasarımı düşünsel mimaridir.
- Ölçme bilimsel çalışmaysa, öğrenme anekdotla değil araştırmayla incelenebilir.
- Bütünleştirme bilimsel çalışmaysa, disiplinler arası ve uluslararası uyarılma sulandırma değil sentezdir.

Bilimsel çalışma araştırmadan daha geniştir.

Yenilik çoğu zaman sınırlarda doğar: disiplinler arasında, kuram ile uygulama arasında, sınıf ile toplum arasında. Bütünleştirme ve uygulama ikincil değildir. Öğretim üyeleri, personel, öğrenciler ve topluluklar için dönüştürücü öğrenme deneyimlerini güvenceye almada ve iletmede katalizördür.

Akademik mükemmelliği hiyerarşik değil ekolojik görmeye başladım.

Trajedi şu ki üniversiteler Boyer'ın dilini yapılarından daha hızlı benimsedi. Terfi ve kadro güvencesi ölçütleri, söylemle orantılı biçimde nadiren değişti. “Öğretim önemlidir” bir teşvik yeniden tasarımı değil bir slogan hâline geldi.

Dünyanın dört bir yanında yükseköğretimin bugün karşılaştığı baskılar, yani azalan kamusal güven, mali kırılganlık, teknolojik altüst oluş ve gösterilebilir etki talebi, tam da Boyer'ın öngördüğü baskılardır. Araştırma mükemmelliğinden vazgeçilmesini istemedi. Neyin önemli sayıldığı fikrinin genişletilmesini istedi.

Yapay zekâ, Boyer'ın çerçevesini daha da acil kılıyor. Öğretim üyeleri sağduyu, etik akıl yürütme ve iş birliğine dayalı problem çözme geliştiren öğrenmeler tasarlamak zorunda. Bilgiyi alanlar arasında bütünleştirmeli ve toplumlarla bilim insanı-uygulayıcı olarak ilişki kurmalılar.

Araştırma mükemmelliğinden vazgeçilmesini istemedi. Neyin önemli sayıldığı fikrinin genişletilmesini istedi.

Başka bir deyişle, geleceğin üniversitesi yalnızca araştırma çıktısıyla ayakta kalmayacak; keşfi, öğretimi, bütünleştirmeyi ve uygulamayı birbirini pekiştiren şeyler olarak gören bilim insanı topluluklarıyla ayakta kalacak.

Yapay zekâ bilgiyi daha bol hâle getiriyorsa, öğrenme ekosistemleri yoluyla bilgeliği beslemek üniversitelerin ayırt edici işi hâline gelebilir.

Boyer, yapay zekâ algoritmalarından çok önce, bunun nasıl yapılacağını anlattı.

Christopher Washington

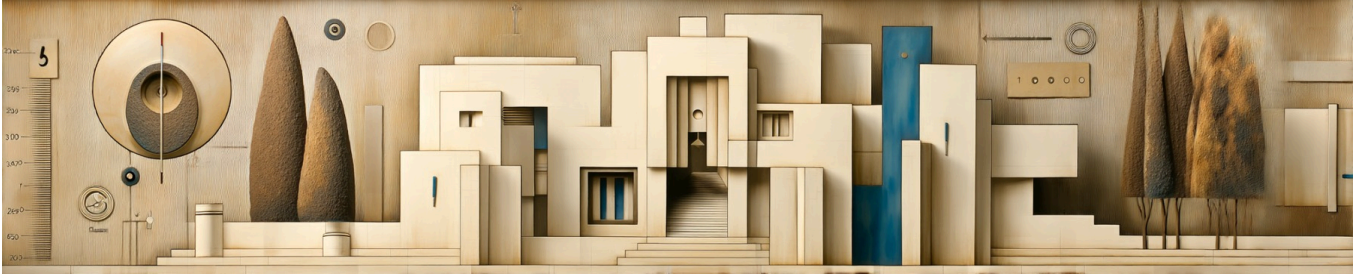
CHRISTOPHER WASHINGTON, PH.D.

24 Şubat 2026

KİTAP HAKKINDA

BAŞLIK	Scholarship Reconsidered: Priorities of the Professoriate (Bilimsel Çalışmayı Yeniden Düşünmek: Öğretim Üyeliğinin Öncelikleri)
YAZAR	Ernest L. Boyer (1928–1995), Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching Başkanı
YAYINEVİ	Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching, Princeton, New Jersey. Yeni katkılarla genişletilmiş baskı: Jossey-Bass, 2016
YIL	1990
TEMEL FİKİR	Üniversiteler bilimsel çalışmayı yalnızca araştırma ve yayına daraltarak öğretimi, bütünleştirmeyi ve uygulamayı meşruiyetten yoksun bıraktı. Boyer birbirine bağlı dört bilimsel çalışma biçimi önerdi; böylece bilim insanı olmanın ne demek olduğunu ve üniversitelerin öğretim üyesi katkısını nasıl ölçmesi gerektiğini yeniden tanımladı.

#WisdomForgotten #ScholarshipReconsidered #Yükseköğretim #ÜniversiteninGeleceği #AkademikLiderlik #ReImagineUniversity

Bizimle okuyun ... Bizimle düşünün ... Bizimle yeniden hayal edin.

Wisdom ... Forgotten'ı beğeniyor ve desteklemek istiyorsanız, bunun birkaç yolu var.

- Bülteni bir meslektaşınıza iletin ve aramıza katılmaya davet edin.
- Yorumlarınızı paylaşın, hepimiz sizden öğrenelim.
- Bu sohbette yer almayı hak ettiğine inandığınız bir kitap varsa bize söyleyin. Önerin. Gerekçesini yazın.

Bu bülten hakkında · *Wisdom ... Forgotten*, Prof. Bassem Khafagy ve Dr. Christopher Washington tarafından hazırlanan haftalık bir bültendir. İkisi birlikte, küresel yükseköğretim stratejisi, kurumsal liderlik, yönetim, iş gücü inovasyonu ve örgütsel dönüşüm alanlarında birden çok kıtaya yayılan altmış yıllık bir birikim taşımaktadır. Bu bülten her hafta, çoğu zaman yükseköğretimin bugün içinden geçtiğine çok benzeyen anlar için yazılmış iki klasik akademik yapıttan fikirler çıkarır ve bu görüşler yeniden uygulamaya döndüğünde nelerin mümkün olduğunu sorar. Bu bir kitap tanıtımı değildir. İki düşünce insanı ile akademisyenlerden, üniversite yöneticilerinden ve uygulayıcılardan oluşan büyüyen bir topluluk arasındaki bir sohbetir; bu topluluk, alanı biçimlendiren düşünsel temellerle yeniden bağ kurup onları bugünün gerçekleri için yeniden yorumladığımızda üniversitenin geleceğinin güçleneceğine inanır. Pek çok bilim insanı ve lider bu fikirleri ileri taşıdı. Amacımız, onları gündelik liderlik, politika ve kurumsal tasarım kararlarına yeniden bağlamaktır.

Dr. Christopher Washington · Franklin Üniversitesi'nin emeritus rektör yardımcısıdır; liderleri karmaşıklık, sarsıntı ve hızlı örgütsel değişimde yol almaya hazırlayan bir yönetici koçluğu ve danışmanlık şirketi olan ResiliencePlus Advisors LLC'nin kurucusu ve genel müdürüdür. Ayrıca Innovative Leadership Institute bünyesindeki ILI Düşünce Kuruluşu'nun başkanlığını yürüterek, yenilikçi liderliğin kuramını ve uygulamasını ileriye taşıyan küresel bir bilim insanları ve kıdemli uygulayıcılar ağına öncülük etmektedir. Forbes Nonprofit Council'a katkı veren bir yazar olarak liderlikte yenilik, örgüt kültürü ve performansı ile öğrenme ekosistemi tasarımı üzerine yayın yapar.

Prof. Bassem K. Khafagy · Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Orta Doğu'ya uzanan bir çalışma hayatı olan akademik lider, çok satan kitap yazarı, ödüllü araştırmacı ve stratejik düşündürdür. Bugün zamanını "Üniversite"yi toplumda dönüştürücü bir güç olarak yeniden düşünmeye ayırmaktadır. Başta World Universities Foundation, WUF, World Summit on Universities, WSU ve Re-Imagine University bülteni ile kitap dizisi olmak üzere pek çok küresel akademik girişimin kurucu gücüdür.

İletişim · World Universities Foundation · connect@wisdom-forgotten.com · wisdom-forgotten.com

Görsel kompozisyonlar · Bu bültendeki ve dizideki görsel kompozisyonlar Prof. Bassem K. Khafagy'nin özgün çalışmalarıdır. Tamamen yazarın sanatsal vizyonu ve tasarım duyarlılığı doğrultusunda, yapay zekâ dahil ileri teknolojik araçlarla üretilmişlerdir. Üniversiteyi yeniden hayal etmeye adanmış bir dizide, sanatın kendisinin de bu yaratıcı olanak ruhunu yansıtması yerinde görülmüştür.

Haklar · İlk olarak *Wisdom ... Forgotten*'ın açılış sayısı olarak 4 Mart 2026'da yayımlanmıştır. Bu arşiv baskısı okuma ve baskı için hazırlanmıştır. © Tüm hakları saklıdır, 2026.

Bu Türkçe baskı hakkında · Bu metin bir çeviri değildir. Aynı sayının İngilizce aslındaki düşüncüyü, tonu ve etkiyi Türkçede aynı değerle karşılamak üzere, yazarların yönlendirmesi ve onayıyla yapay zekâ desteğiyle baştan yazılmıştır. Amaç, metnin Türkçede özgün olarak kaleme alınmış gibi okunmasıdır.

WISDOM · FORGOTTEN